

Opfølgende vejledning til fejring af liturgien efter udgivelsen af den danske version af Det romerske Missale

Der er efterhånden gået trekvart år siden offentliggørelsen af den endegyldige danske udgave af Det romerske Missale. Hermed blev alle messebogens tekster samlet i ét bind, som tilmed fremstår i en æstetisk set meget smuk udgave. Yderligere kunne Pastoral-Centret op til påske i år udgive et bind med uddrag af missalet, indeholdende den stille uges og påskens tekster, ligeledes i en præsentabel udgave. Her på det sidste har Pastoral-Centret endvidere produceret et hæfte med nadverbønner til brug ved koncelebration.

Ingen ny liturgi, men præcisering af gældende normer

Udgivelsen af missalet betød ikke indførelsen af en ny liturgi. Den gældende liturgi er stadig den, der blev indført i 1969 som opfølgning på Andet Vatikankoncils reformer. Dog blev der foretaget en del sproglige forbedringer og større tilpasning til den latinske grundtekst – noget, som er kommet til udtryk i ændringer af en del vigtige tekster, af hvilke den nye version af Fader vor er den mest påfaldende. Sammen med en præsentation af missalet i forbindelse med udgivelsen sidste år blev der gjort opmærksom på disse ændringer, som man i menighederne efter en vis tilvænningsfase i begyndelsen, nu synes at have taget til sig.

På pastoralrådsmødet i november 2022 blev der yderligere givet en gennemgang af missalet sammen med en mere grundlæggende forklaring af liturgien. At man i menighederne i høj grad interesserer sig for liturgien og lægger vægt på en smuk og værdig fejring af den kom til udtryk i en række spørgsmål, ligesom der også i forbindelse med ophævelsen af Covid-restriktionerne stadig er noget, som skal præciseres. Blandt andet dette er formålet med denne vejledning.

Retningslinjer for fejring af liturgien

Som nævnt ovenfor betyder ibrugtagningen af det nye missale ikke indførelsen af en ny liturgi. Dog er færdiggørelsen af missalet en god anledning til at give en uddybelse af liturgien ud over de enkelte markante ændringer, som er indeholdt i det danske missale. Der kan have indarbejdet sig vaner, der på ingen måde kan kaldes misbrug, men som heller ikke til fulde lader betydningen af liturgien komme til udtryk. Ud over at forklare selve fejringen af liturgien vil retningslinjerne også berøre brugen af kirkerummet, ikke mindst området omkring altret. En række af de følgende anvisninger kan forekomme ret detaljerede, men skal tjene til, at nogle principper én gang for alle bliver indarbejdet. Meget af det, der nævnes, er det i særlig grad præstens ansvar at drage omsorg for; men da mange blandt lægfolket har stor interesse i liturgien og opmærksomhed på en værdig fejring af den, er det rimeligt, at disse retningslinjer er alment kendt.

De nummererede noter i teksten henviser til 'Generelle retningslinjer for Romersk Missale' (s. 31-97 i Missalet).

Indretning af kirkerummet

Der skal her ikke indledes en principiel diskussion om indretning af kirkerummet eller om messen skal fejres vendt mod menigheden eller ikke. De fleste af vore kirker er indrettet til at præsten fejrer liturgien vendt mod menigheden, en norm, der ikke skal ændres ved.

Det betyder ikke, at der ikke er detailspørgsmål, som trænger til afklaring, spørgsmål der opstår, alt efter om det drejer sig om fejring af søndags- eller hverdagsmesser, om man har ministranter eller andre hjælpere til rådighed, og om messen foregår i en kirke eller et kapel.

Ordets gudstjeneste og selve eukaristifejringen – to dele af messen med hver sit særpræg

Selv om ordets gudstjeneste og selve eukaristifejringen hører uløseligt sammen, består en vigtig ændring i forbindelse med liturgireformen i, at ordets gudstjeneste og den egentlige eukaristifejring foregår på forskellige steder i korrumbet; ordets gudstjeneste principielt ved præstesædet og eukaristifejringen ved altret. Det er en skelnen, der skal tages højde for både ved forberedelsen til og fejringen af liturgien.

Forberedelse af alter, kredensbord m.m.

Altret skal være dækket af mindst én hvid dug (Missalets retningslinjer nr. 304). Alterdugene i liturgiske farver er således ikke i overensstemmelse med missalets forskrifter. På altret skal der ved messens begyndelse ellers ikke befinde sig andet end lys og blomster og eventuelt et krucifiks (Missalets retningslinjer nr. 307, nr. 305 og nr. 308). Ifølge disse retningslinjer behøver de nævnte genstande ikke at stå på altret, men kan anbringes i nærheden. Krucifikset kan således også hænge over altret eller på en væg bagved. Anvendes der processionskors i liturgien, anbringes dette ved altret og erstatter således et krucifiks på selve altret. Findes der derimod et krucifiks over altret eller på en væg i nærheden, anbringes processionskorset ude ved siden. Bruges der stationær mikrofon, skal denne stå på altret fra messens begyndelse og ikke hales op fra gulvet ved offertoriet.

Som udgangspunkt er det vigtigt, at de hostier, der skal bruges i messen, konsekkreres under den samme messe. I den forbindelse anbefales det stærkt, ikke mindst om søndagen, at det ved indgangen er muligt for hver troende at lægge en hostie i en hostieskål. Det anbefales også at stille vand og vin ved indgangen. Ved offertoriet bringes hostieskålen samt vand og vin af de troende op til altret (offergang).

På kredensbordet anbringes én eller flere kalke, corporale, purifikatorier, eventuelle fyldte ciborier og hostieskåle, kander med vand og vin (såfremt der ikke er offergang), skål til håndtvætning, missale og bogstøtte. Kun, hvis der ikke er ministranter, må disse ting godt anbringes på altret i forvejen. Kalken skal helst være dækket af et velum i enten dagens farve eller hvidt (Missalets retningslinjer nr. 118 c)

Da missalet ved messens indledning og dagens bøn af en ministrant skal bringes hen til præstesædet, betyder det, at det først ved offertoriet sammen med bogstøtten anbringes på altret. Det forudsætter, at der er ministranter til rådighed samt at liturgien foregår i et rum af en vis størrelse, fortrinsvis en egentlig kirke. Er disse to betingelser ikke opfyldt, kan der foretages tillem্পninger. Hvis præsten er den eneste liturgiske aktør i koret, kan messebogen fra begyndelsen være anbragt på altret eller hvis muligt på læsepulten (amboen), ligesom det også i det hele taget i sådanne tilfælde kan være

nødvendigt at lade messens begyndelse foregå ved altret, hvis fejringen sker i et meget lille rum, hvor det ikke er muligt at skabe en passende afstand mellem alter og præstesæde henholdsvis ambo.

Fejringen af messens liturgi

Fejringen af eukaristien skal – ikke mindst på søndage og helligdage – være så højtidelig som muligt. Det skal komme klart til udtryk, at Gud er i centrum, og at man omgås noget helligt. Det betyder at alle implicerede, både umiddelbart før og under messen tager højde for stedets og fejringens hellighed og lader dette komme til udtryk i blandt andet påklædning, kropsholdning samt i iagttagelse af stilhed. Derudover skal man – alt efter omstændighederne – udnytte alle de muligheder, som liturgien byder på: Fordeling af opgaverne på så mange som muligt (diakoner, ministranter, lektorer med flere) for at udtrykke, at liturgien er hele menighedens fejring, gøre mest mulig brug af sang og musik, eventuelt røgelse, lys, processionskors m.m.

Messens indledning

Efter korstegn og hilsen kan præsten, ikke mindst hvis der ikke skal holdes prædiken, give en kort introduktion til dagens læsninger eller præsentere den helgen, der fejres, samt nævne eventuel messeintention.

Én af de i missalet angivne muligheder for syndsbekendelse skal anvendes. Om søndagen kan syndsbekendelsen passende erstattes af indvielsen og bestænkningen med vievand.

Ordets gudstjeneste

De bibelske læsninger har i den nye liturgi fået en øget betydning i både status og omfang. På søndage og helligdage (højtider) er der forudset tre bibelske læsninger samt vekselsang og akklamation til evangeliet, som alle skal anvendes. Læsningerne skal læses af lægfolk og gerne fordelt på flere lektorer.

Læsningen (-erne) før evangeliet indledes blot med ordene ”Læsning af...” og kun dette, altså ikke med ”Første læsning...; Anden læsning...” og uden angivelse af kapitel og vers, og uden at man læser den korte angivelse af læsningens tema. Læsningerne afsluttes med: ”Dette er Herrens ord”. (Altså ikke ”Guds ord”, selv om det stadig står i lektionarerne).

Den i lektionaret angivne vekselsang skal **altid** anvendes. Den må ikke udelades eller erstattes af en metrisk salme. Vekselsangen og dens omkvæd skal fortrinsvis synges. Hvis ikke hele vekselsangen kan synges, kan man nøjes med at synges omkvædet. Hvis heller ikke dette er muligt, for eksempel i mangel af kor eller forsanger, reciteres vekselsangen.

Eukaristifejringen

Ved offertoriet bringes messebog med bogstøtte, kalk og patene, eventuelt fyldte ciborier samt vand og vin til altret. Hvis der er offergang, modtager celebranten hostier, vand og vin af de troende. Efter omstændighederne kan også andre ting bringes op i offertorieprocession, dog uden overdrivelse og uvedkommende ting.

Den del af eukaristifejringen, hvorunder forvandlingen af brød og vin til Kristi legeme og blod finder sted, skal omgives med helt særlig andagt. Kirkerummene skal være indrettede således, at man uden besvær har mulighed for at knæle under den eukaristiske bøn. Både lokalt og på verdensplan har der i tidens løb udviklet sig forskellige traditioner, nogle gange også efter lokale bispekonferencers legitime anvisninger. Der er således forskellige traditioner for eksempel med hensyn til om man knæler under hele den eukaristiske bøn eller kun under forvandlingen. En udbredt tradition, også i vort bispedømme, har lagt op til at man knæler under hele den eukaristiske bøn. I de indledende retningslinjer til missalet (nr. 43) står der: ”Hvor det er skik, at folket knæler fra Sanctus indtil afslutningen af den eukaristiske bøn, og før kommunionen, når præsten siger ”Se det Guds lam,” bevares denne prisværdige skik.” Denne skik skal således fremmes i vort bispedømme. Det siger sig selv, at mennesker, der har problemer med helbred og førlighed, ikke er forpligtede til at knæle eller stå. Det samme gælder generelt, hvis det liturgiske rums indretning vanskeliggør dette.

Fredhilsen

Det under Covid-pandemien indførte forbud mod fysisk fredshilsen er hermed ophævet. Uanset hvilken form for fredshilsen, man anvender (let hovedbøjning, håndtryk eller omfavnelser) bør den foregå diskret og kun gives til de nærmeste omkringstående. Man skal således ikke forlade sin plads for at give fredshilsen til fjernere stående. For mindre grupper i mindre rum kan man tillempe disse regler.

Der skal ikke synges nogen særlig ’fredssang’ under fredshilsenen.

Kommunionsuddeling og –modtagelse

Kommunionsuddeling

Mens oplæsning af de bibelske tekster under ordets gudstjeneste som udgangspunkt skal overdrages til lægfolk som en særlig tjeneste, er det som udgangspunkt præsters og diakoners særlige opgave at uddele kommunionen. Det er ofte både nødvendigt og hensigtsmæssigt at gøre brug af lægfolk som kommunionssuddelere (ekstraordinære kommunionssuddelere), ikke mindst, hvis der er kommunion under begge skikkelser; men i alle tilfælde, hvor der ved en liturgisk fejring er tilstrækkeligt med præster eller diakoner, skal kun disse uddele kommunionen. Ligeledes bør det altid være en præst eller diakon, som henter Sakramentet fra tabernaklet og bringer det tilbage dertil.

I de tilfælde, hvor der gøres brug af ekstraordinære kommunionssuddelere, skal disse først komme op til altret og modtage kommunionen, når præsten selv har kommunikeret.

Kommunionsmodtagelse – mund- eller håndkommunion?

Ifølge missalets retningslinjer (nr. 161) modtages Kristi legeme på tungen, medmindre de kirkelige myndigheder har givet tilladelse til at man kan modtage det i hånden. Denne sidste tilladelse gælder også i vort bispedømme. Det er således her i bispedømmet de troendes ret frit at vælge om de vil modtage Kristi legeme på tungen eller i hånden; en ret, som alle præster og øvrige kommunionssuddelere skal respektere. Alle restriktioner og anvisninger i forbindelse med Covid-pandemien er således ophævet.

Ved modtagelse af Kristi legeme i munden er det af hensyn til kommuniionsuddeleren vigtigt, at kommunikanten rækker tungen helt frem.

Kommunion i hånden sker ved at kommunikanten rækker den ene hånd frem, understøttet af den anden, og modtager Kristi legeme på håndfladen. Kristi legeme skal straks, mens man står foran kommuniionsuddeleren eller højst er trådt et skridt til side, føres til munden. Man må under ingen omstændigheder først føre Kristi legeme til munden på vej ned til sin plads. Alle kommuniionsuddelere bedes være opmærksomme på dette.

Kommuniionsmodtagelse – stående eller knælende?

I missalets retningslinjer (nr. 160) står der, at altergæsterne normalt træder frem i procession. Det er også den skik, som både i vort bispedømme og mange andre steder er den almindeligt udbredte. Under små forhold (lille rum eller få kommunikanter) er det tilladt at stille op på en tværgående række eller modtage kommunionen på ens plads. Missalets retningslinjer (nr. 160) anbefaler, at kommunikanterne, hvis de kommer frem i procession, ”viser (sakramentet) skyldig ærbødighed efter de fastsatte normer”. Dette kan være en hoved- eller knæbøjning.

I retningslinjernes nr. 160 står der endvidere: ”De troende modtager kommunionen knælende eller stående alt efter, hvad bispekonferencen har bestemt”. I vort bispedømme er der ingen helt faste bestemmelser herom. Samtidig kommer mange af vore katolikker fra traditioner, hvor modtagelse af kommunionen knælende er fremherskende og indgroet. Af praktiske grunde og for at opnå en ukompliceret og hensigtsmæssig ensartethed bør man i messer, hvor kommunikanterne kommer frem i procession, modtage kommunionen stående, medmindre det konkrete kirkerum rummer oplagte muligheder for at knæle (for eksempel kommuniionsbænk eller altertrin), således at kejtede situationer undgås. Præster og øvrige kommuniionsuddelere skal ikke komme med irettesættelser under kommuniionsuddelingen.

Kommunion under begge skikkelser

I vort bispedømme er der efterhånden en lang tradition for at kunne modtage kommunionen under begge skikkelser. Selv om Kristus er fuldt og helt til stede i blot én af skikkelserne, ”får betydningen af den hellige kommunion det bedst mulige udtryk som tegn, når kommunionen uddeles under begge skikkelser. Da kommer Eukaristiens karakter af måltid mere fuldkomment frem. Det viser klarere den guddommelige vilje, at den nye og evige pagt er blevet stadfæstet i Herrens Blod, og forbindelsen mellem det eukaristiske måltid og det himmelske gæstebud i Faderens rige kommer også bedre til syne”. (Jævnfør Missalets retningslinjer nr. 281).

Det under Covid-pandemien indførte forbud mod kommunion under vinens skikkelse er hermed ophævet, og kommunion under begge skikkelser bør således videst muligt genoptages i samme omfang som før pandemien.

Ved kommunion under vinens skikkelse skal følgende iagttages: Alle, der ønsker at modtage Kristi blod, skal drikke af kalken. Ønsker man ikke at drikke af kalken, skal man i munden modtage Kristi legeme, som kommuniionsuddeleren har dypet i kalken. Det er ikke tilladt kommunikanten selv at dyppe Kristi legeme i kalken.

Afslutning

En dybtgående og autentisk indføring i liturgien er ikke tilgodeset blot med en række praktiske anvisning som de ovennævnte. Det kan kun ske, hvis liturgien er udtryk for ens levede tro og fremmet af et regelmæssigt bønsliv. Her gælder særligt maksimen '*Lex orandi, lex credendi*', det vil sige et menneskes bøn, ikke mindst den liturgiske, skal afspejle og nære dets trosliv. Liturgien er også forkyndelse. Derfor skal det, der opleves, klart afspejle, hvad man tror på. Ikke mindst skal alle, også andre kristne, ja til dels ikke troende, kunne mærke, at vi katolikker, ikke mindst under eukaristifejringen, klart giver udtryk for, at vi tror på, at Kristus er i vor midte, og at vi markerer det med ydre skønhed i rummet og i de ting, der anvendes til fejringen, i det, der bliver sagt, med opbud af en meningsfuld højtidelighed og i en respektfuld kropsholdning og optræden. På denne måde bliver liturgien "det højdepunkt, som Kirkens gerning stræber hen i mod, og samtidig den kilde, hele dens kraft strømmer fra", sådan som Andet Vatikankoncil ønskede at lægge op til (Konstitution om Liturgien '*Sacrosanctum Concilium*', nr. 10),

København, den 16. juni, 2023

+Czeslaw

Tillæg vedrørende ophævelse af de sidste Covid-restriktioner

1. Vievandskarrene må atter benyttes
2. Anbringelser af hostier samt vand og vin ved indgangen igen tilladt
3. Fysisk fredhilsen kan atter praktiseres
4. Mundkommunion og kommunion under begge skikkelser atter tilladt

Hygiejne er altid en god ting, også uden pandemi. Det anbefales således, at der i kirken er håndsprit til rådighed til valgfri afbenyttelse af de troende, ligesom det anbefales kommuniionsuddelerne fortsat at spritte hænderne af inden kommunionen.